

Управління культури, туризму і курортів
Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М.Островського

Науково-дослідна робота
в бібліотеках Хмельниччини
2010
Вип. 6

Хмельницький
2011

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини. Вип. 6. /
Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського. – Хмельницький, 2011. – 40 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної роботи колективу обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М.Островського за 2010 рік.

Укладач: Поліщук Н.П.

Рецензент: Маковська В.В.

Науковий редактор: Синиця Н.М.

©Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського

Соціолог в бібліотеці, або бібліотекар як соціолог.

Тематика досліджень, що ведуться сьогодні у бібліотеках області дуже широка. Вони охоплюють так чи інакше всі аспекти, всі сторони бібліотечної діяльності - обслуговування, масову роботу, управління і, нерідко, супроводжують хід і результати роботи з проектами.

Найчастіше дослідження носять маркетинговий характер, тобто з їх допомогою бібліотека хоче вирішити конкретну проблему чи комплекс проблем.

Існують два типи досліджень, які проводять або можуть провести бібліотечні соціологи. Перший тип - «маркетинговий», тематика досліджень другого, «загального типу», не пов'язана або слабо пов'язана з конкретною діяльністю даної бібліотеки, з підвищенням ефективності цієї діяльності, з модернізацією і т.д. Однак між двома цими типами немає такої вже різкої межі. Головне тут - у фахівці, у його зацікавленості, ентузіазмі, у прагненні розширити свій кругозір, розвинути дослідницькі вміння і навички, виробити соціологічний погляд. Якщо це є, то результатом дослідження можуть стати не тільки вдалі маркетингові рішення, а й висновки, і роздуми соціологічного та культурологічного плану, цікаві широкому колу колег. А результати досліджень «загального типу» можуть бути використані при розробці концепції розвитку бібліотеки, а іноді навіть в її практичній роботі.

Соціологічне дослідження припускає спілкування дослідника з людьми. Для бібліотечного соціолога збір інформації - це опитування реальних чи потенційних відвідувачів бібліотеки, спостереження за вибором книг і взагалі за бібліотечною поведінкою, бесіди з колегами. Ще раніше, на етапі вибору теми та підготовки програми, в процесі організації дослідження, він спілкується з прямим або непрямим замовником, з грантодавцем або спонсором. Це може бути адміністрація бібліотеки чи вище керівництво (управління культури, Міністерство), представники інших сфер (освіти, книговидання), вітчизняні і закордонні фонди. На етапі підготовки та подання звіту, дослідник знову виходить на ці організації та структури (а фактично найчастіше - на тих же людей). З іншого боку, свої результати і свої рекомендації

він повинен донести сам або через посередників до співробітників тих бібліотек (або відділів бібліотеки), тих організацій, які були базами для дослідження.

Зрозуміло також, що в процесі своєї професійної діяльності бібліотечний соціолог спілкується з колегами, знайомиться з їхніми даними, з їх інтерпретаціями цих даних, з їх оцінками ситуації у бібліотечній справі, в культурі.

Складність перетворення бібліотекаря у дослідника перешкоджає одночасному виконанню цих ролей. Звичайно, бесіди з читачем «на видачі» можуть дати цінний соціологічний матеріал. Але, оскільки вони не ведуться спеціально з дослідницькою метою за відповідною програмою, тому той, хто виступає в ролі дослідника (сам «обслуговуючий» бібліотекар чи методист, бібліотечний або запрошений соціолог), повинен виокремити матеріал, «відокремивши» педагогічні моменти, які відіграють у подібних бесідах велику роль.

Увагу бібліотечних соціологів привертають проблеми читання, зміни його ролі в сучасному світі. Тому більшість сьогоденних досліджень, що проводяться бібліотеками, спрямовані саме на цей напрямок роботи.

<http://vmo.rgub.ru/navigator/recommended/samokhina.php>

ХОУНБ ім. М. Островського як наукова бібліотека здійснює регіональні та локальні розвідки, проводить соціологічні дослідження орієнтовані на тематику, що стосується різноманітних аспектів розвитку бібліотечної галузі; координує тематику науково-дослідної роботи в бібліотеках системи. Протягом 2010 року проводились соціологічні дослідження за такими напрямками роботи:

Краща українська книга року

(загальнообласний моніторинг)

Метою дослідження стало: вивчення попиту користувачів та бібліотечних працівників на книги українських видавництв, заохочення їх до користування друкованою книгою як джерелом інформації, та стимулювання до активного читання.

Завдання дослідження:

- **забезпечення** ефективної діяльності бібліотек області з метою створення умов для підтримки читання;
  - **вивчення** бібліотечними працівниками смаків та потреб користувачів у друкованих виданнях для подальшого удосконалення роботи бібліотек (підвищення кваліфікації бібліотечних працівників з питань користувацького читання).
- **проведення** бібліотеками області власних соціологічних досліджень з проблем читання.

Об'єктом дослідження стали:

- бібліотечні працівники;
- користувачі бібліотек області.

Предметом дослідження є популяризація сучасної української літератури.

У дослідженні взяли участь 18 ЦРБ (ЦМБ). А саме: Білогірська, Городоцька, Деражнянська, Дунаєвецька, Ізяславська, Кам'янець-Подільська, Красилівська, Новоушицька, Полонська, Славутська, Старокостянтинівська, Старосинявська, Теофіпольська, Хмельницька, Шепетівська, Ярмолинецька ЦРБ та ЦМБ м. Кам'янець-Подільський і м.Хмельницький.

Під час моніторингу було опитано **156** бібліотечних працівників (**155 (99,4%)** жінок, **1(0,6%)** чоловік), та **223** користувачі бібліотек області (**146 (65,5%)** жінок, **70 (31,4%)** чоловіків, **7 (3,1%)** респондентів не вказали статі).

За підсумками опитування всіх респондентів, кращими книгами стали:

Серед художньої літератури:

I місце належить творам:

- Ю. Андруховича
  - ✓ Таємниця
  - ✓ Дванадцять обручів

II місце належить творам:

- І. Роздобудько

- ✓ Гудзик
- ✓ Все що я хотіла
- ✓ Ескорт у смерть
- ✓ Він ранковий прибиральник
- ✓ Дві хвилини правди

III місце належить творам:

- М. Матіос

- ✓ Солодка Даруся
- ✓ Нація
- ✓ Майже ніколи не навпаки
- ✓ Москалиця

Серед наукових та науково-популярних видань:

I місце:

- В. Вечерський

- ✓ Українські монастирі
Серія «Невідома Україна»

- Т.В. Чухліб

- ✓ Українські монастирі
Серія «Невідома Україна»

- М.В. Єльников

- ✓ Золотоординські часи на
українських землях
Серія «Невідома Україна»

II місце:

- О.П. Реснт, І.А.Коляда

- ✓ Усі гетьмани України

III місце:

- О. Стражний

- ✓ Український менталітет

Серед довідкових видань (енциклопедії, словники, довідники):

I місце:

- ред. кол. І.М. Дзюба, А.І. Жуковський та ін.
✓ Енциклопедія сучасної України (у 9 томах)

II місце:

- ред. кол. В.М. Русанівський, О.О. Тараненко
✓ Енциклопедія. Українська мова
- В. Губарев
✓ Історія України. Універсальний ілюстрований довідник

III місце:

- О. В. Завязкін
✓ Універсальна Енциклопедія знань
- гол. ред. А.В. Толстоухов та ін..
✓ Екологічна енциклопедія.

Роль навчального центру у бібліотечному житті області (експериментальне дослідження в рамках проекту «Бібліоміст»)

Опитані: працівники Шепетівської та Деражнянської ЦБС (переможці проекту), директори та методисти РБ.

~ у першому етапі дослідження взяло участь **20** респондентів. З вищою освітою **13 (65%)**, з середньою спеціальною – **5 (25%)**, і **2 (10%)** з незакінченою вищою.

Стаж бібліотечної роботи респондентів:

- ✓ до 5 років – **3 (15%)** ;
- ✓ 6-10 років – **1 (5%)**;

- ✓ 11-20 років – 2 (10%);
- ✓ 21-30 років – 10 (50%);
- ✓ 31-40 років – 2 (10%);
- ✓ за 41 рік – 2 (10%).

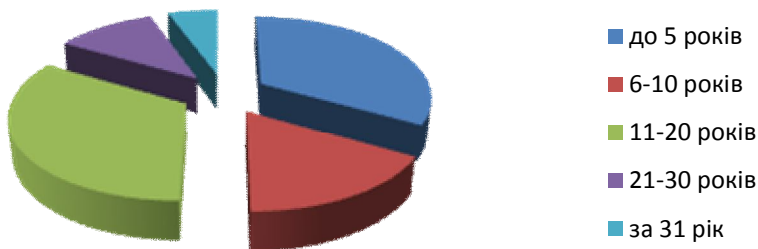
Мал. № 4. Діаграма: «Бібліотечний стаж працівників, які пройшли навчання в РТЦ».

Стаж респондентів на зайнятих посадах:

- ✓ до 5 років – 6 (30%);
- ✓ 6-10 років – 3 (15%);
- ✓ 11-20 років – 6 (30%);
- ✓ 21-30 років – 2 (10%);
- ✓ за 41 рік – 1 (5%).

Стаж на зайнятій посаді

Мал. №5. Діаграма: «Стаж працівників на зайнятих посадах».

Всі учасники тренінгів відмітили, що тренінги були цікаві і актуальні. Серед інформації, яка була подана на заняттях, найнеобхіднішою була така:

- створення сайтів;
- спілкування в програмі Skype;
- пошук в Інтернет;
- створення електронної адреси;
- програма Power Point;
- програма Publisher.

Респондентам необхідна додаткова консультація за такими темами:

- додаткові навчання в програмі ІРБІС;
- створення сайту;
- робота в програмі Excel;
- робота в програмі Skype.

~ у другому етапі дослідження взяло участь 34 респонденти. З вищою освітою 22 (64,7%), з середньою спеціальною – 3 (8,8%), і 7

(20,6%) з незакінченою вищою. 2 (5,9%) респонденти не вказали освіти.

Стаж бібліотечної роботи респондентів:

- ✓ 4 місяці – 1 (2,9)
- ✓ до 5 років – 3 (8,8%)
- ✓ 6-10 років – 1 (2,9%);
- ✓ 11-20 років – 8 (23,5%);
- ✓ 21-30 років – 7 (20,6%);
- ✓ 31-40 років – 10 (29,4%);

Не вказали бібліотечного стажу 4 (11,8%) респонденти.

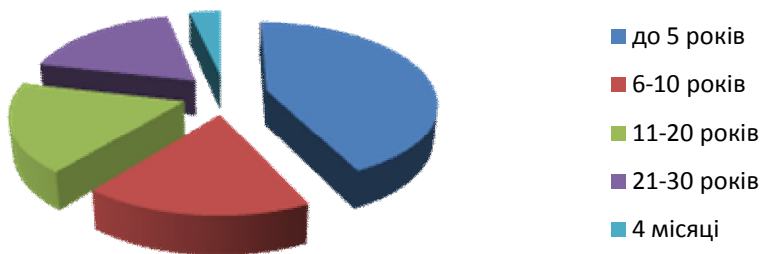

Мал. №5. Діаграма: «Бібліотечний стаж працівників, які пройшли навчання в РТЦ».

Стаж респондентів на зайнятих посадах:

- ✓ до 5 років – 13 (38,2%)
- ✓ 6-10 років – 5 (14,7%);
- 11-20 років – 5 (14,7%);
- 21-30 років – 5 (14,7%);
- за 41 рік – 1 (2,9%).

Стаж на зайнятій посаді

Мал. №6. Діаграма: «Стаж працівників на зайнятих посадах».

Всі учасники тренінгів відмітили актуальність тематики, виділивши найнеобхіднішою таку:

- створення сайтів;
- створення блогу;
- написання проектів;
- аспекти планування;
- програма Publisher;
- програма ІРБІС.

Респондентам необхідна додаткова консультація по таких темах:

- проектна робота;
- створення сайту;
- пошук інформації в Інтернеті;
- планування ;
- оформлення документацій.

~ у третьому етапі дослідження взяло участь **33** респонденти. З вищою освітою **23 (69,7%)**, з середньою спеціальною – **9 (27,3%)**, і **1 (3%)** з незакінченою вищою.

Стаж бібліотечної роботи респондентів:

- ✓ до 1 року – 2 (6,1%)
- ✓ від 1 року до 5 років – 2 (6,1%)
- ✓ 6-10 років – 2 (6,1%);
- ✓ 11-20 років – 8 (24,2%);
- ✓ 21-30 років – 6 (18,2%);
- ✓ 31-40 років – 10 (30,3%);
- ✓ за 41 рік – 3 (9,1%).

Мал. №3. Діаграма: «Бібліотечний стаж працівників, які пройшли навчання в РТЦ».

Стаж респондентів на зайнятих посадах:

- ✓ до 1 року – 5 (15,2%) респондентів;
  - ✓ від 1 року до 5 років – 7 (21,2%);
  - ✓ 6-10 років – 5 (15,2%);
  - ✓ 11-20 років – 6 (18,2%);
  - ✓ 21-30 років – 6 (18,2 %);
  - ✓ 31-40 років – 1 (3%);
- Не вказали стажу на посаді 3 (9,1%) респонденти.

Мал. №4. Діаграма: «Стаж працівників на зайнятих посадах».

Всі учасники тренінгів відмітили актуальність тематики, виділивши найнеобхіднішою таку:

- написання проектів;
- створення і наповнення сайтів на безкоштовних хостингах;
- пошук в мережі Інтернет;
- бібліотечний фандрейзинг;
- планування роботи;
- організація роботи на ПК;
- законодавство з питань бібліотечної справи;
- довідково-бібліографічна робота;
- краєзнавча робота;
- створення блогу .

Респондентам необхідна додаткова консультація по таких темах:

- створення і наповнення сайтів на безкоштовних хостингах;
- написання проектів;
- інноваційні моделі публічної бібліотеки;
- вдосконалення навичок роботи в програмі ІРБІС;
- створення блогу;
- бібліотека сімейного читання;
- розвиток інформаційно-бібліографічних ресурсів ЦБС на

- сучасному етапі;
- оформлення документації по програмі «Бібліоміст»»
- робота з важкими підлітками ;
- робота бібліотеки з інформаційними технологіями.

***

Стан довідково-бібліографічного обслуговування в публічних бібліотеках області

(загальнообласне дослідження)

Довідково-бібліографічна та інформаційна робота займає особливе місце в роботі бібліотек області. Кількість книжкових фондів та періодики в бібліотеках постійно зростає, тому користувачам стає все складніше знайти необхідну інформацію. Саме тоді у нагоді стає бібліографія. Провівши у 2006 році загальнообласне дослідження «Стан довідково-бібліографічної освіченості користувачів», у якому взяли участь користувачі та працівники 16 ЦБС області (Білогірської, Віньковецької, Волочиської, Ізяславської, Летичівської, Полонської, Теофіпольської, Старосинявської, Старокостянтинівської, Славутської, Красилівської, Шепетівської, Деражнянської ЦБА та ЦМБС м. Нетішин, м. Старокостянтинів, м. Шепетівка), і проаналізувавши 978 анкет та 16 аналітичних довідок, в яких відображались відповіді щодо питань хронологічного, галузевого складу ДБА, наповнення довідковою літературою фондів бібліотек, наявності каталогів та картотек в бібліотеках, були зроблені відповідні висновки і надані рекомендації.

Зараз ми вивчили стан довідково-бібліографічного обслуговування в публічних бібліотеках області. В ньому взяли участь 23 ЦБС (Білогірська, Віньковецька, Волочиська, Городоцька, Деражнянська, Дунаєвська, Ізяславська, Кам'янець-Подільська, Красилівська, Летичівська, Новоушицька, Полонська, Славутська, Старокостянтинівська, Старосинявська, Хмельницька, Чемеровецька, Шепетівська, Ярмолинецька ЦРБ та ЦМБ міст: Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Нетішин, Славута).

Проаналізовано 231 анкету бібліотекарів та 339 анкет користувачів.

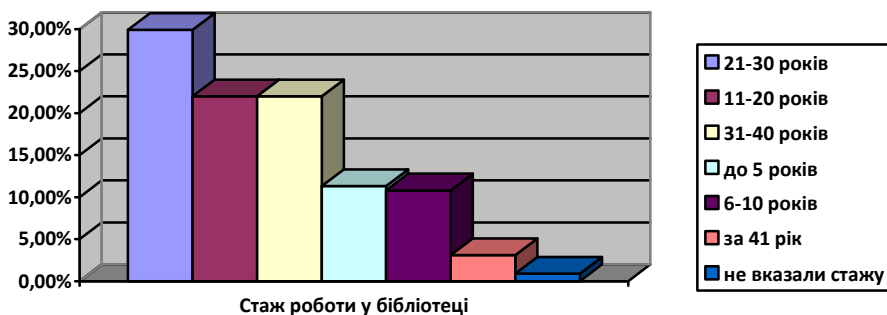
Під час дослідження було опитано:

231 (100%) бібліотечний працівник, за стажем роботи у

бібліотеці:

- до 5 років – **26 (11,3%)**;
- 6-10 років – **25 (10,8%)**;
- 11-20 років – **51 (22%)**;
- 21-30 років – **69 (29,9%)**;
- 31-40 років – **51 (22%)**;
- За 41 рік – **7 (3,1%)**;

не вказали стажу – **2 (0,9%)** працівника;

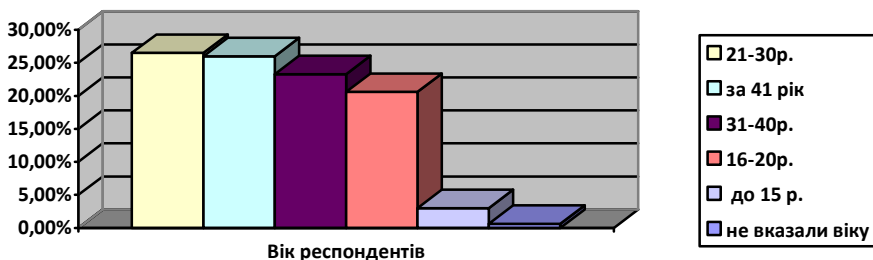
Мал. №1. Діаграма: «*Стаж бібліотечної роботи респондентів*».

– **339 (100%)** користувачів районних бібліотек області:
219 (64,6%) жінок та **120 (35,4%)** чоловіків.

Віком:

- до 15 років – **10 (3%)**;
- 16-20 – **70 (20,6%)**;
- 21-30 – **90 (26,5%)**;
- 31-40 – **79 (23,3%)**;
- За 41 рік – **88 (26%)**;

не вказали віку – **2 (0,6%)** респонденти.

Мал. №2. Діаграма: «Вік респондентів».

На думку бібліотекарів, користувачі надають перевагу такому виду довідково-бібліографічного обслуговування, як виконання довідок. Також бібліотекарі частіше використовують індивідуальний та усний вид бібліографічного інформування, ніж масовий і письмовий; огляди нових надходжень у бібліотеку, тематичні огляди, огляди нової періодики, а потім огляди бібліографічних видань. З метою пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань, бібліотекарі найчастіше проводять бесіди, уроки, екскурсії. Серед інших форм вказали такі:

- *Дні інформації;*
- *Бібліотечно-бібліографічні уроки;*
- *Школи початківців;*
- *Ігрові форми;*
- *Екскурсії в Інтернет;*
- *Консультації;*

Ведуть:

- *тематичні папки;*
- *пам'ятки.*

Також бібліотекарі запровадили в себе нові форми по пропаганді основ довідково-бібліографічного обслуговування:

✓ Бібліодайджести	✓ Вікторини
✓ Інформаційні хвилини	✓ Прес-релізи
✓ Бібліографічні ігри	✓ Веб-списки

- ✓ Дні нової книги
- ✓ Екскурсії
- ✓ Бібліотечно-бібліографічні уроки
- ✓ Дні краєзнавства
- ✓ Експрес-інформації
- ✓ Навчання по користуванню ДБА
- ✓ Рекомендаційні списки
- ✓ Брейн-ринги
- ✓ Бібліовізити
- ✓ Години спілкування
- ✓ Консультації
- ✓ Подорож до довідкових видань
- ✓ Бесіди з користувачами
- ✓ Експрес-довідки
- ✓ Бібліографічна гра - подорож
- ✓ Бесіди-діалоги
- ✓ Години цікавих повідомлень
- ✓ Книжкові презентації
- ✓ Вернісажі нових надходжень
- ✓ Круглі столи
- ✓ Уроки користування картотекою та каталогами
- ✓ Слайд-покази
- ✓ Створення електронної картотеки Ігрові форми
- ✓ Оформлення інформаційного кутка
- ✓ Інформаційний стенд
- ✓ Засідання
- ✓ Бліц-турніри.

До бібліотек області найчастіше звертаються студенти (16,2%), учні (7,1%) та вчителі місцевих шкіл (14,02%) з навчальною (40,7%) та самоосвітньою (42,5%) метою. Тому довідково-бібліографічну роботу потрібно підлаштовувати під таких користувачів.

Більшість цих користувачів звертаються за допомогою до бібліографа (81,7%) і надають перевагу традиційним бібліографічним довідкам - усним або письмовим (80,8%), рідше - віртуальним (17,4%). Користуються користувачі традиційними каталогами 76,7%.

При пошуку необхідної інформації, користувачі найчастіше користуються:

- систематичною картотекою статей – (57,2%);
- зведеною краєзнавчою картотекою – (40,4%);
- зведеною картотекою періодичних видань – (24,8%);
- картотекою назв художніх творів – (15%);
- картотеками ЦРІ – (8,6%);

а саме:

- картотекою законодавчих

матеріалів – (2,9%);

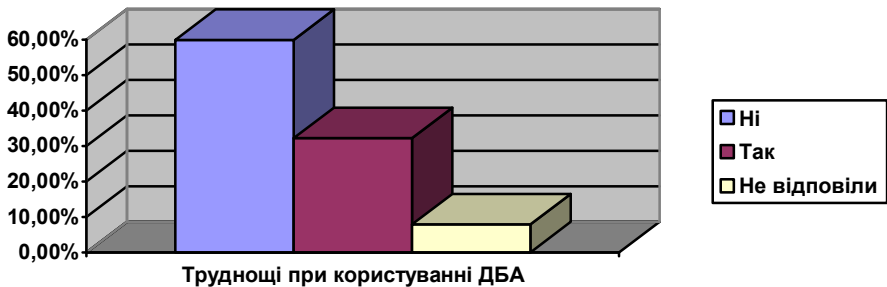
- систематичною картотекою – (1,2%);
- картотекою органів місцевого самоврядування – (1,2%);
- картотекою «Народних умільців Ізяславщини» – (0,3%);
- папками ЦРІ – (0,3%);

– картотекою персоналій – (6,5%).

При пошуку необхідної інформації, користувачі найчастіше використовують:

- алфавітний каталог – (57,2%);
- систематичний – (45,1%).

Майже у 33% респондентів виникають труднощі при роботі з ДБА, що свідчить про недосконалу роботу бібліотекарів з користувачами.

Мал. №1. Діаграма: «Труднощі при користуванні ДБА».

Респонденти вважають що в бібліотеках області не вистачає довідкової літератури по:

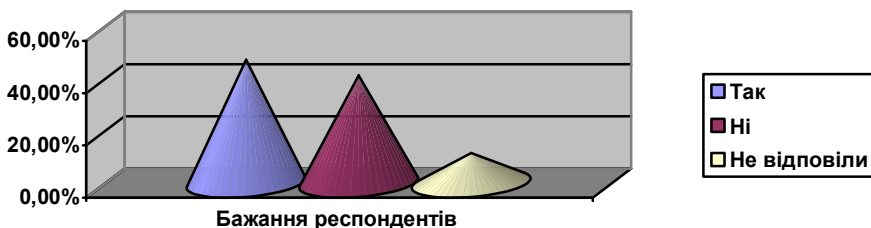
- економіці;
- медицині;
- праву;
- історії;
- техніці;
- педагогіці;
- психології;
- по шкільній програмі;

- мистецтву;
- юриспруденції;
- краєзнавству;
- політиці;
- екології;
- природничих наук;
- менеджменту;
- будівництву;
- біології;
- фармакології;
- охороні праці;
- логопедії;
- хімії;
- комп'ютерній техніці;
- тваринництву;
- рибальству;
- механіці;
- транспорту;
- філософії;
- архітектурі;
- культурології ;
- кулінарії ;
- косметології;
- культурі .

(8%) респондентів вважають що в бібліотеках не вистачає взагалі енциклопедій, довідників – (5%), словників – (3,2%) а саме:

- сільськогосподарські словники;
- географічні словники;
- літературознавчі словники;
- іншомовні словники.

(47,2%) респондентів бажають отримувати безпосередній доступ до електронного каталогу бібліотеки з автоматизованого робочого місця читача, а (41,3%) вважають, що достатньо допомоги бібліографа.

Мал. №2. Діаграма: «Бажаання респондентів отримувати доступ до автоматизованого робочого місця».

Респонденти назвали такі електронні послуги, які б Вони хотіли отримувати в бібліотеці додатково до тих послуг, що вже існують:

- Швидкий і безкоштовний Інтернет – (12,1%);
- Скайп – (1,2%);
- Інформації на аудіо та відео дисках –(1,2%);
- Комп'ютер в бібліотеці – (0,9%);
- Віртуальні довідки – (0,9%);
- Створити сайт бібліотеки – (0,9%);
- Доступ до електронного каталогу – (0,3%);
- Електронна база даних – (0,3%);
- Доставка інформації електронною поштою – (0,3%);
- Складання веб-бібліографічних списків – (0,3%);
- Мультимедійні презентації – (0,3%);

І лише 5% респондентів задоволені всіма послугами.

***

«Вивчення наявності та стану використання літератури іноземними мовами у бібліотеках області»

(загальнообласне вивчення)

У вивченні взяли участь 20 ЦРБ, 3 МЦБ, ХОУНБ ім. М.Островського та обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка.

На думку бібліотекарів, користувачі найчастіше звертаються за літературою на іноземній мові з метою підготовки до занять в навчальних закладах (88% усіх опитаних). І найчастіше використовують навчальну літературу, рідше - художню. Якщо робити поділ по типах видань, то користувачі також надають перевагу навчальним посібникам і довідникам. На жаль, періодичні видання виписують тільки Дунаєвецька ЦРБ (англійська мова і література в школі), ЦМБ м. Нетішин (Digest, English), ОДБ (Дайджест для тих, хто вивчає англійську, English) та ХОНУБ ім. М.Островського.

Склад фонду іноземними мовами станом на 1.09.2010 року представлений у таблиці №1.

Таблиця №1.

Склад фонду іноземними мовами на 1.09.2010 року.																	
№ п/п	Найменування районів і міст	на іноземній мові мовами			Мовами національних меншин												інша
		англ.	нім.	франц.	пол.	рум.	словац.	болг.	євр.	крим.-тат..	арм.	чеш.	лат.	ісп.	італ.	грец.	
1	Білогірський	10	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Віньковецький	16	0	0	92	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Волочиський	96	27	6	133	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Городоцький	27	4	2	1558	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Деражнянський	16	6	6	8	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0
6	Дунавецький	0	0	3	735	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Ізяславський	77	14	6	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Камянець-Подільський	55	12	0	31	12	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
9	Красилівський	151	6	3	71	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Летичівський	16	5	5	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Новоушицький	7	5	1	29	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Полонський	3	2	2	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Славутський	33	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	Старокостянтинівський	241	64	0	16	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
15	Старосинявський	11	2	2	5	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
16	Теофіпольський	13	5	0	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Хмельницький	122	0	0	240	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	Чемеровецький	25	0	0	88	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	Шепетівський	68	20	18	85	0	0	1	8	1	2	0	0	0	0	0	0
20	Ярмолинський	12	3	2	140	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21	м. Камянець-Подільський	7	5	2	1114	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	м. Нетішин	146	44	30	80	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	м. Хмельницький	92	46	13	85	0	0	7	0	0	0	4	12	0	0	0	0
Всього по ЦРБ		1244	271	101	4589	27	3	8	9	6	2	4	12	1	1	1	0
1	ХОУНБ	11307	6205	2304	3209	23	17	346	9	0	1	374	96	173	54	20	166
2	ОДБ	545	135	0	364	0	13	0	0	26	0	0	0	0	0	0	0
Всього по обласних бібліотеках		11852	6340	2304	3573	23	30	346	9	26	1	374	96	173	54	20	166
Всього по ЦБС		13096	6611	2405	8162	50	33	354	18	32	3	378	108	174	55	21	166

«Особливості читацького попиту користувачів ХОУНБ»

(внутрішньобібліотечне спостереження)

- *Метою експериментального дослідження стало:* вивчення дії читачів в певних умовах читацького середовища, їх смаки та попит на літературу відділів ОУНБ.
  - *Завдання дослідження:* визначити перспективні напрямки, форми і методи подальшого удосконалення обслуговування читачів, відповідно до їх запитів і інтересів.
  - *Об'єктом дослідження стали:* користувачі бібліотеки, бібліотечні працівники, система бібліотечного обслуговування.
  - *Предметом дослідження є* читацькі потреби на літературу та ступінь їх задоволення інформаційними ресурсами ХОУНБ, їх думки, оцінки, пропозиції.
  - *Практична новизна дослідження* полягає у розробці рекомендацій, у висновках і узагальненнях, які направлені на задоволення інформаційних потреб користувачів.
  - **Методика дослідження.**
- ~ Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методу спостереження, бесіди з працівниками бібліотеки у відділах обслуговування, опитування відвідувачів щодо їх соціально-демографічної ознаки (дод. №1), експертної оцінки (власного погляду на дану проблему). Для реалізації дослідження був розроблений бланк спостереження за поведінкою читача під час вибору літератури (дод. №2).
- *База дослідження.*

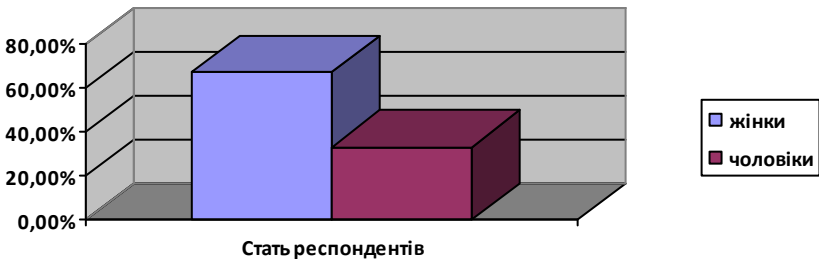
Дослідження було проведене на базі ХОУНБ ім. М. Островського:

- відділ абонементу;
- відділ читального залу гуманітарного профілю;
- відділ мистецтв;
- відділ краєзнавства;
- відділ виробничої літератури.

Аналіз результатів.

На кожного відвідувача заповнювалась окрема картка, де відзначались їх соціально–демографічні ознаки: стать, вік, освіта, рід занять, рік запису у бібліотеку, кількість відвідувань за рік.

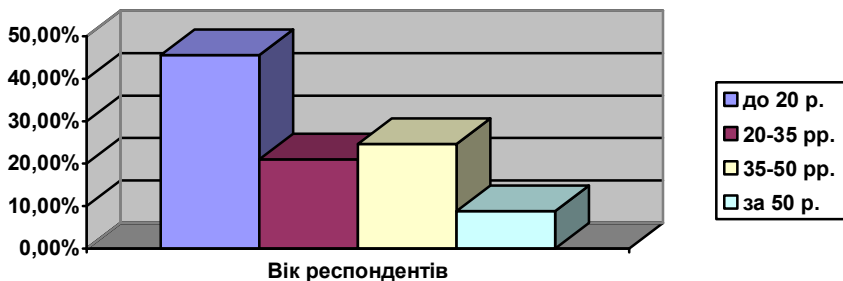
Було опитано 57 респондентів, за якими велось спостереження, з них: 38 (66,7%) опитаних – жінки, 19 (33,3%) опитаних – чоловіки. Велось скрите спостереження, лише після того, як респондент збирався залишити бібліотеку, вияснялись його соціально–демографічні ознаки.

Мал. №1. Діаграма: «Розподіл респондентів за статтю».

Їх вік:

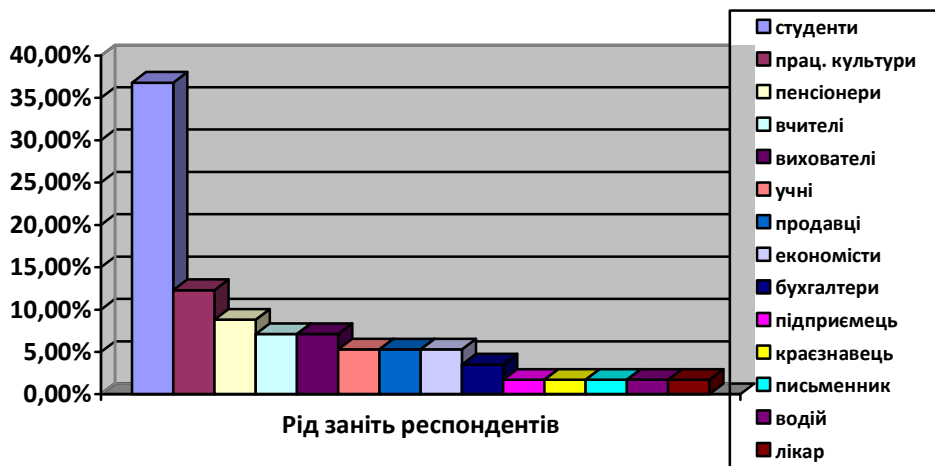
- до 20р. – 26 (45,6%) респондентів;
- 20 – 35рр. – 12 (21%) респондентів;
- 35 – 50 рр. – 14 (24,6%) респондентів;
- за 50 р. – 5 (8,8%) респондентів.

Мал. №2. Діаграма «Розподіл респондентів за віком».

<i>Рід занять:</i>	
студенти	– 21 (36,8%)
прац. культури	– 7 (12,3%);
пенсіонери	– 5 (8,8%);
вчителі	– 4 (7,1%);
вихователі	– 4 (7,1%);
учні	– 3 (5,3%);
продавці	– 3 (5,3%);
економісти	– 3 (5,3%);
бухгалтери	– 2 (3,5%);
підприємець	– 1 (1,7%);
красзнавець	– 1 (1,7%);
письменник	– 1 (1,7%);
водій	– 1 (1,7%);
лікар	– 1 (1,7%);

Мал. №3. Діаграма «Рід заніть респондентів».

Таблиця спостереження за читачем під час вибору літератури.

1. Відразу звертається до бібліотекаря із запитом на конкретну книгу – 26 (45,6%) респондентів.
2. Відразу звертається до бібліотекаря із невизначеним запитом (почитати для душі) – 5 (8,8%) респондентів.
3. Розглядає книги, що повернули інші читачі – 3 (5,3%) респондентів.
4. Розпитує про книги, що повернули інші читачі – не було таких.
5. Звертається до каталогів чи картотек – 42 (73,7%) респондентів.
6. Підходить до стелажа і вибирає книги – 6 (10,5%) респондентів.
7. Звертається до бібліотекаря за допомогою після того, як подивився книги на стелажі – 3 (5,3%) респондентів.
8. Вибирає літературу самостійно і звертається до бібліотекаря лише для запису книг до читацького формуляра – не було таких.
9. Цікавиться літературою, що представлена на книжкових виставках, полицях, стендах і т. д. – 14 (24,6%) респондентів.
10. Інші дії

На запитання: «Що на Вашу думку необхідно змінити в роботі бібліотеки?» - відповіло 24 (42,1%) респондентів.

Більшість респондентів 15 (26,3%) вважають, що необхідно поповнити фонд новими надходженнями.

Також було запропоновано: подовжити час роботи бібліотеки, продовжувати книги без їх пред'явлення бібліотекарю і брати видання на довший термін, збільшити площу абонементу, змінити інтер'єр, освітлення.

Висновок:

Підбиваючи підсумки експериментального дослідження потрібно зазначити, що більшість респондентів надають перевагу книгам. Далі йдуть газети, а потім журнали.

Читання художньої літератури для багатьох залишається частиною духовного життя. Серед жанрів художньої літератури лідером є роман (його вибрали 62% респондентів). На другому місці детектив – (40%). Виріс також запит на гумор і сатиру – (34%). Четверте місце займає фантастика (25%). А далі йде поезія (16%).

Серед молоді зараз особливими попитом користується сучасна українська проза.

Кожний шостий респондент бере книги з виставок, що діють у бібліотеці. Також розвинута така проблема, як «прихований читач»; багато читачів беруть книги для своїх близьких. А також кожний четвертий читач користується Інтернетом, як джерелом інформації. Про більшість книг вони дізнаються саме звідти. І приходять вже з конкретним запитом.

12(21,1%) респондентів є постійними відвідувачами бібліотеки (вчителі загальноосвітніх шкіл, вчителі музики, красназавці, письменники, пенсіонери). Вони звертаються до бібліотекаря з чітким запитом потрібної їм книги.

Є у бібліотеці і контингент таких читачів, які приходять лише для урізноманітнення свого вільного часу. Вони без діла снують по бібліотеці у пошуках чогось невідомого. Переглядають книги на полицях, переставляють їх з місця на місце.

Більша половина респондентів, які стали учасниками дослідження це студенти, або люди які працюють у сферах освіти, культури і т.д, тобто у галузях, які потребують постійного удосконалення своїх знань. Тому бібліотека для них є основним джерелом, де вони можуть почерпнути щось нове для своєї професії, удосконалити свої знання.

Майже всі респонденти записані у бібліотеці не більше трьох років. Лише 4 (7%) не пам'ятають, коли записались, що свідчить про зміну котингенту читачів, під яких час від часу потрібно підлаштовувати роботу бібліотеки, змінювати її напрямки та вносити щось нове.

Рекомендації:

Враховуючи побажання користувачів бібліотеки необхідно: частіше змінювати обстановку у бібліотеці (осучаснити бібліотеку), оновлювати фонд відповідно до читацьких інтересів, тим самим залучаючи нових відвідувачів.

Слід зазначити, що на момент підведення підсумків дослідження побажання користувачів щодо абонементу виконані (проведено ремонт у відділі, розширено площу відкритого доступу до фонду і тд.)

***

Крім того бібліотеками області були проведені власні дослідження:

В Деражнянській районній бібліотеці було проведено *бліц-анкетування «Чи задовільняє Вас фонд нашої бібліотеки?»* При підведенні підсумків виявилось, що потрібно придбати більше сучасної художньої літератури, нових детективів та фантастики. Також проведено *анонімне анкетування «Чи влаштовує Вас обслуговування читачів у бібліотеці?»*.

***

На протязі року бібліотеки Дунаєвецького району брали участь в соціологічних дослідженнях, конкурсах, оглядах.

Районна бібліотека провела *соціологічне опитування* жителів сіл та району **«Сільська бібліотека: стан, проблеми, перспективи»**. Були опитані 52 респонденти. Всіх опитуваних задовільняє розпорядок роботи сільських бібліотек. 49 (94,2%) респондентів оцінили роботу сільської бібліотеки на – «добре», а 3 (5,8%) на – «задовільно».

На запитання: *«Чи падає інтерес до книги, до бібліотеки?»* – 18 (34,6%) респондентів відповіли, що інтерес до бібліотеки падає, а 34 (65,4%) – що інтерес до книги і до бібліотеки не зменшується. 40 (76,9%) опитаних у своїх відповідях відмітили, що сільська бібліотека надає користувачам необхідну інформацію та книги, 36 (69,2%) – бібліотека змістовно проводить пропаганду книги, а 18 (34,6%) визнали, що бібліотеки відповідають сучасному іміджу.

На запитання: *«Які джерела інформації потрібні сучасній бібліотеці?»* - 47 (90,4%) респондентів відмітили нові книги, 37 (71,2%) – періодичні видання. А 36 (69,2%) опитуваних відповіли, що для покращення інформаційного забезпечення користувачів в бібліотеку потрібно придбати комп'ютер.

Для покращення роботи бібліотек респонденти подали такі пропозиції: переведення бібліотеки у нове приміщення, забезпечення тепла в бібліотеці, покращення матеріально-технічної бази бібліотек, придбання в бібліотеку телевізорів, комп'ютерів, нових книг.

***

В Кам'янець-Подільській районній бібліотеці проведено *соціологічне дослідження «Сучасний бібліотекар очима користувача»*, яке мало на меті виявити думку читача бібліотеки про сучасного бібліотекаря, його зовнішній вигляд, чи повинен сучасний бібліотекар володіти сучасною технікою, інформаційними технологіями.

У ході дослідження вивчалась незалежна думка кожного користувача бібліотеки про діяльність місцевого бібліотекаря кожного села, а також оцінка роботи кожного сільського бібліотекаря (за 12 – ти бальною шкалою оцінювання).

Всього по Кам'янець – Подільській РЦБС, включаючи ЦРБ, в анкетуванні взяли участь 185 респондентів. Із них – 146 осіб жіночої статі (78,9%), 39 осіб (21,1 %) – чоловічої.

За віком в опитуванні взяли участь читачі віком від 11 до 65 років.

Найбільша частина серед респондентів – службовці та спеціалісти (122), що складає 65,9 %, студентів та учнів шкіл – 28 (15,1 %), незначна частина робітників 24 чол. – (12,9 %), 7 (3,7 %) – непрацюючих, 4 (2,1 %) - пенсіонери.

65,9 % службовці та спеціалісти	15,1 % студенти та учні шкіл	12,9 % робітники	3,7 % непра- цюючих	2,1 % пенсіонери
--	------------------------------------	---------------------	---------------------------	---------------------

Як показують підрахунки, сучасний бібліотекар повинен володіти сучасною технікою, інформаційними технологіями.

Більшість відвідувачів вказали, що сучасний бібліотекар повинен бути ерудованим, ініціативним, комунікабельним, творчим, мати високий загальноосвітній рівень, бути високоінформованим, вміти логічно мислити, повинен бути привітним, добросовісним і відповідальним.

Якщо розглянути уподобання користувачів бібліотек-філіалів щодо зовнішнього вигляду бібліотекаря то вони різноманітні : від класичного до креативного стилю. Вік і стать бібліотекаря для читачів значення не має.

На запитання анкети: «*Чи задоволені Ви роботою вашого бібліотекаря?*» майже всі 180 (97,2 %) користувачів відповіли «Так», утрималися від відповіді – 3 чол. (1,6 %)., важко відповісти – 1, не задоволений роботою – 1 (з причини - відсутність в бібліотеці комп'ютера, доступу до інтернету).

Так – 97,2 %	Утрималися – 1,6 %	Важко відповісти – (0,5 %)	Не задоволений – (0,5 %)
-----------------	-----------------------	----------------------------------	-----------------------------

Більшість опитаних 127 (68,6 %) оцінили діяльність свого бібліотекаря на 12 балів, 9 балів поставили – 2 користувача, 10 балів – 27 (14,5 %) користувачів, 11 балів – 26 (14%) користувачів, утрималися від відповіді – 2, 13 балів – поставив 1 користувач.

Щодо думки користувачів про діяльність сільського бібліотекаря, більшість читачів вказує на те, що місцеві бібліотекарі розумні, привітні, відповідальні за свою роботу.

Результати дослідження засвідчили те, що сучасний бібліотекар повинен мати високий інтелект, вміти логічно мислити, бути привітним, добросовісним, відповідальним, ініціативним, і, звичайно, висококваліфікованим професіоналом.

***

Бібліотеками **Красилівського району** були проведені *опитування*:

- ✓ *«Які періодичні видання Вам потрібні?»*;
- ✓ *«Бібліотека очима читачів»*.

Щоб дізнатись, який він, читач сьогодні, які його інтереси, працівники ЦРБ та міських бібліотек провели *аналіз «Хто читає в бібліотеці?»*. Це дозволило визначити основні соціальні групи користувачів, їх соціальний стан, вік, інтереси. З'ясувалося, що серед користувачів ЦРБ основні відвідувачі – учнівська та студентська молодь, пенсіонери та користувачі середнього віку.

Згідно результатів аналізу, формуються нові надходження до фонду.

***

На протязі року в бібліотеках Старосинявської системи проведено соціологічні дослідження:

- *аналіз читачьких формулярів «Хто читає в бібліотеці?»;*
- *міні інтерв'ю «Вам подобається?», «Періодичні видання дороги, але...»;*
- *телефонне опитування «Втрачений читач»;*
- *вивчення інформаційних запитів користувачів (індивідуальні бесіди) «Нас цікавить інформація про ваші читачькі інтереси?»;*
- *експрес опитування «Кращий журнал 2010 року».*

***

У Хмельницькій районній бібліотеці проведено анкетування:

- ✓ *«Періодичні видання бібліотеки»;*
- ✓ *«Досвід колег в практику роботи»;*
- ✓ *«Виявлення професійної орієнтації, поглядів, позицій, переконань серед бібліотечних працівників району».*

***

Методичним відділом Ярмолинецької ЦРБ було забезпечено проведення досліджень та проаналізовано:

- ✓ *усне районне опитування «Інвалід: життя в соціальному середовищі».*

У вересні 2010 року на черговому засіданні КП «Надія», що діє при ЦРБ, відбулась зустріч з працівниками центру зайнятості району. В результаті усного опитування «Інвалід: життя в соціальному середовищі» проведеного під час заходу, було визначено ряд проблем, з якими в даний час найбільше зустрічаються інваліди. А це: і оформлення пенсій та пільг по інвалідності, і оформлення опікунства над дітьми-інвалідами, надання державою технічних засобів для можливості пересування, пошук роботи «на дому». Ці проблеми зумовлені необізнаністю та некомпетентністю громадян в правових питаннях, що стосуються людей даної категорії, відсутністю

можливості вільного доступу до ресурсів мережі Інтернет для самостійного пошуку роботи «на дому».

✓ **«Роль Інтернету у самостійному пошуку роботи»**
(районне соціологічне дослідження).

Дослідження проводилось з метою підготовки до участі в проєкті «Бібліоміст».

В ході даного дослідження було проведено анкетування з метою вивчення ролі Інтернету у самостійному пошуку роботи для визначеної групи користувачів ЦРБ «Безробітні». Участь взяли 14 респондентів. Всі опитані звертались раніше до різних установ з проханням працевлаштування. Але, зазвичай, пошук роботи через центри зайнятості займає багато витрат та часу і не завжди відповідає бажанням людини та його професійним можливостям. На запитання, чи вивчали користувачі відомості про вакансії на сайтах мережі Інтернет, 78% опитаних відповіли, що не вивчали, оскільки не мають можливості для вільного доступу до Інтернет-ресурсів. В результаті проведеного дослідження зроблено висновки, що безкоштовний доступ до мережі Інтернет у бібліотеці для цієї категорії користувачів є необхідним, оскільки це надасть можливість групі безробітних людей швидше знайти роботу, яка відповідає їхнім уподобанням та професійній освіті.

✓ **«Інтернет у твоєму житті»**
(районне соціологічне дослідження).

З групою користувачів-абітурієнтів у ЦРБ проведено анкетування на тему «Інтернет у твоєму житті», в якому взяли участь 18 респондентів. Метою дослідження стало вивчення потреби групи «Абітурієнт» у вільному доступі до ресурсів мережі Інтернет в зв'язку з підготовкою ЦРБ до участі в проєкті «Бібліоміст». За результатами анкетування визначено, що більшість користувачів (80% від всіх опитаних) не мають дома доступу до мережі Інтернет. Це зумовлено важким економічним становищем у нашій державі та низьким рівнем оплати праці громадян. Тому багато хто з батьків не має можливості оплачувати доступ до мережі Інтернет, а дехто не може й придбати ПК. Тому й не дивно, що усі 100% абітурієнтів відповіли, що хотіли б мати вільний доступ до мережі Інтернет у бібліотеці, оскільки це

надасть їм можливість для доступу до сайтів з інформацією про ЗНО, до спеціалізованих сайтів, де розміщена інформація про вищі навчальні заклади та умови вступу до них, а також просто для спілкування з друзями.

✓ **«Чи потрібний Інтернет сільській бібліотеці»** анкетування проведено з користувачами бібліотечного філіалу с. Сутківці.

З групою користувачів-студентів (47 осіб) було проведено анкетування «Чи потрібний Інтернет сільській бібліотеці», що проводилось у рамках написання заявки до проекту «Бібліоміст» з метою вивчення потреби користувачів сільської бібліотеки, зокрема групи «студенти». У вільному доступі до мережі Інтернет саме у бібліотеці. в результаті анкетування виявили, що переважна більшість (39 осіб) мають потребу в доступі до Інтернет-ресурсів і підтримують думку з приводу інформатизації бібліотеки. 5 користувачів бібліотеки мають власні комп'ютери і доступ до мережі Інтернет, тому в них такої потреби на має. Щодо 3-х інших учасників анкетування, то вони відносяться до ідеї вільного доступу до мережі Інтернет в бібліотеці пасивно. Зважаючи на переважну більшість голосів вирішено, що для того, щоб бібліотека була справжнім носієм різної інформації вкрай необхідно мати доступ до мережі Інтернет.

✓ **«Воїн-інтернаціоналіст: реабілітація в суспільстві»**
(районне соціологічне опитування).

Районна бібліотека спільно з організацією захисту соціальних прав військовослужбовців запасу провела круглий стіл до дня шанування учасників бойових дій на території інших держав, в рамках якого було проведено соціологічне опитування «Воїн-інтернаціоналіст: реабілітація в суспільстві». Метою опитування було визначення найбільш суттєвих проблем військовослужбовців в зв'язку з оформленням належних їм пенсій та пільг. У результаті опитування було визначено, що більшість військовослужбовців запасу, які проходили службу за межами своєї країни та стали там учасниками бойових дій, не отримують належних їм пенсій. Це пов'язано з втратою архівних документів. Не завжди є можливість самотужки шукати архівні матеріали та відвідувати архівні установи, які знаходяться в країнах СНД. Саме тому це дослідження було

використано при написанні заявки до проекту «Бібліоміст», оскільки цій групі користувачів бібліотеки необхідний доступ до ресурсів мережі Інтернет, яке сприятиме пошуку інформації з архівних баз даних СНД для можливості оформлення пільг та пенсій.

***

З метою досконалого вивчення потреб користувачів та оперативного і повного задоволення їхніх запитів **Кам'янець-Подільською міською системою** проводились:

▪ *соціологічні дослідження та анкетування:*

- *«Читаємо про Велику Вітчизняну»* (січень-травень);
  - *«Офіційні неопубліковані матеріали міської влади та їх використання»;*
  - *«Бібліотечна послуга та використання інформаційних технологій»;*
  - *«Платні послуги: види та ефективність використання».*
- *Хол-тести:*
- *«Використання законодавчих матеріалів»*(з міською радою);
  - *«Діти війни та їх захист»* (управлінням соц. зах.);
  - *«Моє ставлення до бібліотечної галузі»* (депутат. рада).

Зміст

1. Соціолог в бібліотеці, або бібліотекар як соціолог <i>(консультація)</i>	3
2. Краша українська книга року <i>(загальнообласний моніторинг)</i>	4
3. Роль навчального центру у бібліотечному житті області <i>(експериментальне дослідження в рамках проекту «Бібліоміст»)</i>	7
4. Стан довідково-бібліографічного обслуговування в публічних бібліотеках області <i>(загальнообласне дослідження)</i>	13
5. Вивчення наявності та стану використання літератури іноземними мовами у бібліотеках області	20
6. Особливості читацького попиту користувачів ХОУНБ <i>(внутрішньобібліотечне спостереження)</i>	22
7. Соціологічні дослідження в бібліотеках області	27

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Науково-аналітичне видання

Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини

Відповідальна за випуск:
Н.М.Синиця

Укладач:
Н.П. Поліщук

Комп'ютерна верстка, макетування: Поліщук Н.П.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського